УДК 373.3.013.42:316.61/.62-054.73(477+438)
DOI

ПРОФІЛАКТИКА СОЦІАЛЬНОЇ ДЕЗАДАПТАЦІЇ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В УМОВАХ ВИМУШЕНОЇ МІГРАЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ ДІТЕЙ ДО ПОЛЬЩІ

Петухова Любов Євгенівна,
доктор педагогічних наук, професор
Херсонський державний університет
petuhova@ksu.kherson.ua
orcid.org/0000-0002-0751-6961

Яремчук Анастасія Олександрівна,
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти,
спеціальність А3 «Початкова освіта»
Херсонський державний університет
000951@university.kherson.ua
orcid.org/0009-0002-6544-7674

Мета. Метою статті є визначення особливостей соціальної дезадаптації молодших школярів в умовах вимушеної міграції українських дітей до Польщі та аналіз особливостей організації профілактичної та психолого-педагогічної підтримки дітей у польському освітньому середовищі. **Методи.** У процесі дослідження використано аналіз та узагальнення наукової літератури, аналіз нормативно-правових документів, анкетування учнів 3–4 класів та педагогічне спостереження за учасниками практичної роботи в різновікових групах дітей молодшого шкільного віку. **Результати.** Встановлено, що вимушена міграція може ускладнювати соціальну адаптацію дітей через зміну соціального, мовного та освітнього середовища, втрату усталених соціальних зв'язків і необхідність адаптації до нових умов навчання та взаємодії. Аналіз польського освітнього середовища засвідчив наявність комплексу форм психолого-педагогічної підтримки українських дітей, зокрема мовної підтримки, співпраці із сім'єю, залучення освітніх і спеціалізованих установ та створення умов для включення дітей у шкільне життя. Практична робота з українськими дітьми молодшого шкільного віку в Польщі супроводжувалася позитивною динамікою відкритості до взаємодії, участі у груповій діяльності, ініціативності та взаємопідтримки. **Висновки.** Профілактика соціальної дезадаптації молодших школярів в умовах вимушеної міграції потребує комплексного психолого-педагогічного підходу, що поєднує своєчасне виявлення труднощів, створення безпечного середовища, підтримку соціальної взаємодії, співпрацю із сім'єю та використання можливостей позашкільної діяльності. Перспективи подальших досліджень полягають у більш детальному вивченні чинників ризику та проявів соціальної дезадаптації українських дітей в умовах вимушеної міграції та вдосконаленні профілактичної роботи з урахуванням їхніх соціальних, емоційних та освітніх потреб.

Ключові слова: *соціальна дезадаптація, соціальна адаптація, психолого-педагогічна підтримка, освітнє середовище, соціальна інтеграція, позашкільна діяльність, міжвідомча взаємодія.*

PREVENTION OF SOCIAL MALADAPTATION AMONG PRIMARY SCHOOL CHILDREN IN THE CONTEXT OF FORCED MIGRATION OF UKRAINIAN CHILDREN TO POLAND

Petuhova Liubov Yevhenivna,
Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Kherson State University
Ivano-Frankivsk, Ukraine
petuhova@ksu.kherson.ua
orcid.org/0000-0002-0751-6961

Yaremchuk Anastasiia Oleksandrivna,
Master's student, Specialty A3 "Primary Education"
Kherson State University
000951@university.kherson.ua
orcid.org/0009-0002-6544-7674

Purpose. The purpose of the article is to identify the specific features of social maladaptation among primary school children in the context of the forced migration of Ukrainian children to Poland and to analyze the organization of preventive and psychological-pedagogical support for children in the Polish educational environment. **Methods.** The study employed the analysis and generalization of scientific literature, analysis of regulatory and legal documents, a questionnaire survey of students in grades 3–4, and pedagogical observation of children participating in practical activities in mixed-age groups of primary school children. **Results.** The study established that forced migration may complicate children's social adaptation due to changes in their social, linguistic, and educational environment, loss of established social ties, and the need to adapt to new conditions of learning and interaction. The analysis of the Polish educational environment revealed a range of forms of psychological and pedagogical support for Ukrainian children, including language support, cooperation with families, involvement of educational and specialized institutions, and the creation of conditions for children's participation in school life. Practical work with Ukrainian primary school children in Poland was accompanied by positive changes in their openness to interaction, participation in group activities, initiative, and mutual support. **Conclusions.** The prevention of social maladaptation among primary school children in the context of forced migration requires a comprehensive psychological and pedagogical approach that combines timely identification of difficulties, creation of a safe environment, support for social interaction, cooperation with families, and the use of opportunities provided by extracurricular activities. Further research should focus on a more detailed examination of the risk factors and manifestations of social maladaptation among Ukrainian children in the context of forced migration, as well as on improving preventive practices according to their social, emotional, and educational needs.

Keywords: *social maladaptation, social adaptation, psychological and pedagogical support, educational environment, social integration, extracurricular activities, social and emotional competencies, interagency cooperation.*

Вступ. Повномасштабна війна в Україні спричинила масштабні вимушені переміщення населення, серед якого значну частину становлять діти. Переміщення дитини до іншої країни супроводжується зміною звичного соціального, освітнього та мовного середовища, що потребує від неї адаптації до нових умов життя і навчання. Особливого значення ця проблема набуває для дітей молодшого шкільного віку, оскільки саме в цей період відбувається активне формування навичок соціальної взаємодії, самостійності та включення в систему шкільних і позашкільних відносин.

Для українських дітей, які внаслідок вимушеного переміщення опинилися в Польщі, процес адаптації пов'язаний із необхідністю включення в нове освітнє та соціальне середовище. Дитині необхідно встановлювати нові контакти з однолітками та педагогами, пристосовуватися до особливостей організації навчання, долати мовні труднощі та формувати нові соціальні зв'язки. Водночас збереження зв'язку з українським культурним та освітнім середовищем стає важливою умовою підтримки її психологічного та соціального благополуччя.

Зміна звичного соціального та освітнього середовища може ускладнювати процес адаптації дитини та створювати передумови для соціальної дезадаптації. В умовах соціальної нестабільності та кризових суспільних змін особливого значення набувають труднощі соціальної взаємодії, емоційної саморегуляції та включення особистості в нове соціальне середовище (Асєєва Ю. О., Брюханова Я. В., 2025; Ходотаєв А. А, Кононенко А. О., 2023). Для дітей, які переживають вимушене переміщення, ці труднощі можуть поєднуватися зі зміною освітнього середовища, необхідністю встановлення нових соціальних зв'язків та адаптації до нових умов навчання.

Зазначені труднощі актуалізують потребу в профілактиці соціальної дезадаптації, спрямованій на своєчасне виявлення проблем адаптації та створення умов для успішного включення дитини в нове соціальне й освітнє середовище. Важливими складовими такої роботи є психолого-педагогічний супровід, взаємодія із родиною, підтримка позитивної взаємодії з однолітками та створення безпечного середовища.

Практичний інтерес у цьому контексті становить досвід Польщі, яка після початку повномасштабної війни стала одним із основних напрямів вимушеного переміщення українських сімей. Перебування українських дітей у польському освітньому та соціальному середовищі зумовило необхідність створення умов для їхньої адаптації, соціальної інтеграції та психолого-педагогічної підтримки. Аналіз польського досвіду дає можливість розглянути особливості організації такої підтримки, діяльність залучених установ і фахівців та визначити можливості використання окремих форм роботи в українській освітній практиці.

Наукова новизна дослідження полягає у систематизації чинників ризику соціальної дезадаптації молодших школярів в умовах вимушеної міграції, визначенні основних умов її профілактики та конкретизації можливостей позашкільної діяльності для підтримки соціальної взаємодії українських дітей у Польщі на основі теоретичного аналізу та результатів емпіричного вивчення.

Мета статті полягає у визначенні особливостей соціальної дезадаптації молодших школярів в умовах вимушеної міграції українських дітей до Польщі та аналізі особливостей організації профілактичної та психолого-педагогічної підтримки дітей у польському освітньому середовищі.

Для досягнення поставленої мети визначено такі **завдання**:

– проаналізувати теоретичні підходи до розуміння соціальної дезадаптації молодших школярів та основні напрями її профілактики;

– визначити основні чинники ризику соціальної дезадаптації українських дітей у Польщі в умовах вимушеної міграції;

– проаналізувати організацію профілактичної та психолого-педагогічної підтримки українських дітей у польському освітньому середовищі.

У процесі дослідження використано аналіз та узагальнення наукової літератури, аналіз нормативно-правових документів, анкетування учнів 3-4 класів та педагогічне спостереження за учасниками практичної роботи в різновікових групах дітей молодшого шкільного віку. Логіка дослідження передбачає послідовний аналіз теоретичних засад соціальної дезадаптації та її профілактики, особливостей соціальної адаптації українських дітей у Польщі, а також аналіз організації психолого-педагогічної підтримки дітей у польському освітньому середовищі.

Проблема профілактики соціальної дезадаптації дітей молодшого шкільного віку є одним із актуальних напрямів сучасних психолого-педагогічних досліджень. В умовах соціальної нестабільності, спричиненої воєнними діями, вимушеною міграцією, цифровізацією суспільства та трансформацією освітнього середовища, особливої актуальності набуває пошук підходів до підтримки соціальної адаптації дітей та попередження труднощів їхнього включення в соціальне й освітнє середовище (Семененко та ін., 2025).

Соціальна адаптація дитини передбачає пристосування до умов соціального середовища, встановлення взаємодії з іншими людьми та засвоєння відповідних норм і моделей поведінки. У молодшому шкільному віці цей процес пов'язаний із розвитком навичок спілкування, співпраці, саморегуляції та включенням дитини в колективну діяльність. Ускладнення процесу адаптації може проявлятися в емоційній нестійкості, труднощах комунікації, порушенні взаємодії з однолітками, уникненні соціальних контактів та зниженні участі у спільній діяльності.

Соціальну дезадаптацію в контексті цього дослідження доцільно розглядати як стан утрудненого пристосування дитини до вимог та умов соціального й освітнього середовища, що проявляється ускладненнями соціальної взаємодії, комунікації, дотримання соціальних норм, емоційної саморегуляції та включення у спільну діяльність. На відміну від соціальної адаптації, яка характеризує процес пристосування дитини до соціального середовища, соціальна дезадаптація характеризує стан, за якого труднощі такого пристосування набувають стійкого або вираженого характеру та перешкоджають повноцінній участі дитини у соціальному й освітньому житті.

В умовах вимушеної міграції ризик соціальної дезадаптації молодших школярів може підвищуватися під впливом комплексу взаємопов'язаних чинників. До них належать зміна місця проживання та освітнього середовища, втрата або послаблення усталених соціальних зв'язків, необхідність формування нових взаємин з однолітками та педагогами, мовні й комунікативні труднощі, відмінності в організації освітнього процесу та соціальних нормах, а також емоційна напруженість і труднощі саморегуляції. Сукупний вплив зазначених чинників може ускладнювати включення дитини в нове соціальне та освітнє середовище й підвищувати ризик формування дезадаптаційних проявів.

Профілактика соціальної дезадаптації передбачає комплекс психолого-педагогічних

і соціально-виховних заходів, спрямованих на своєчасне виявлення труднощів, що можуть перешкоджати повноцінному включенню дитини в соціальне та освітнє середовище, підтримку позитивної соціальної взаємодії та створення безпечного середовища. Важливими складовими такої роботи є психолого-педагогічний супровід, підтримка взаємодії дитини з однолітками та сім'єю, а також формування умов для її активного включення в освітнє й соціальне середовище (Ходотаєв А. А., Кононенко А. О., 2023; Семененко та ін., 2025; Гога Н. П., Паненко І. О., 2020).

До основних умов профілактики соціальної дезадаптації молодших школярів в умовах вимушеної міграції доцільно віднести створення емоційно безпечного середовища, підтримку позитивної взаємодії з однолітками, мовну та комунікативну підтримку, доступність психолого-педагогічної допомоги, партнерську взаємодію із родиною, включення дитини у спільну навчальну, творчу та ігрову діяльність, підтримку її ініціативності та створення можливостей для збереження зв'язку з українським культурним середовищем. Зазначені умови спрямовані на зменшення впливу чинників ризику та запобігання закріпленню труднощів соціальної взаємодії, емоційної саморегуляції й поведінкового самоконтролю.

В умовах воєнного стану особливої уваги потребують діти, які пережили вимушене переселення та інші кризові обставини. Соціальна турбулентність може супроводжуватися підвищеним психоемоційним навантаженням, труднощами соціальної взаємодії та необхідністю адаптації до змінених умов життя (Асєєва Ю. О., Брюханова Я. В., 2025). У такому контексті важливими напрямами психолого-педагогічної підтримки дітей є емоційне відновлення, забезпечення безпеки освітнього середовища та допомога в адаптації до змін (Семененко та ін., 2025).

Основними принципами профілактичної роботи є своєчасність виявлення труднощів, системність та індивідуалізація підтримки, партнерська взаємодія із сім'єю, створення емоційно безпечного середовища та розвиток соціально-емоційних компетентностей дитини. Важливими також є залучення різних фахівців відповідно до потреб дитини.

Зазначені підходи набувають особливого значення в умовах вимушеної міграції, коли дитина змінює звичне соціальне, мовне та освітнє середовище, втрачає частину усталених соціальних зв'язків і потребує підтримки в процесі адаптації. Для українських дітей, які внаслідок повномасштабної війни опинилися в Польщі, ці труднощі поєднуються з необхідністю включення в нове освітнє та соціальне середовище. Тому важливим є аналіз того, як у польській системі освіти організовано профілактику труднощів соціальної адаптації та психолого-педагогічну підтримку дітей.

У Польщі психолого-педагогічна допомога дітям реалізується передусім у закладах освіти та спеціалізованих установах. Важливу роль у виявленні труднощів адаптації та визначенні потреб дитини відіграють педагоги, шкільні психологи та **Poradnie Psychologiczno-Pedagogiczne.** Їхня діяльність охоплює діагностику, консультування, психолого-педагогічну допомогу та підтримку педагогів і батьків (Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej, 2017).

Діяльність системи психолого-педагогічної допомоги регламентується **Rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2017 r.,** яке визначає основні засади організації та надання такої допомоги. Важливим є те, що підтримка може здійснюватися на різних рівнях – у закладі освіти, спеціалізованих консультаційних установах та у взаємодії із сім'єю (Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej, 2017**)**.

Профілактична робота передбачає взаємодію закладу освіти із сім'єю та іншими спеціалізованими службами. За потреби до підтримки дитини можуть залучатися соціальні установи, зокрема **Ośrodki Pomocy Społecznej (OPS), Powiatowe Centra Pomoce Rodzinie (PCPR), Młodzieżowe Ośrodki Socjoterapii (MOS).** Таким чином, підтримка дитини може здійснюватися залученням освітніх, психологічних і соціальних служб відповідно до характеру її потреб.

Важливою складовою профілактики є взаємодія із сім'єю та включення профілактичних заходів у виховну діяльність закладу освіти. У польських школах профілактична робота пов'язується з реалізацією **Program wychowawczo-profilaktyczny,** що поєднує виховні та профілактичні заходи. Такий підхід орієнтований не лише на реагування на вже наявні труднощі, а й на створення умов для безпечної взаємодії та соціального розвитку дітей (Szempruch, 2021).

Особливого значення така профілактична робота набуває щодо дітей, які внаслідок вимушеної міграції опинилися в новому соціальному та освітньому середовищі. Для них труднощі адаптації можуть бути пов'язані з мовним бар'єром, зміною навчального середовища, необхідністю встановлення нових соціальних зв'язків та відмінностями в організації освітнього процесу. Тому підтримка має бути спрямована не лише на подолання навчальних труднощів, а й на створення умов для повноцінної участі дитини у шкільному житті та взаємодії з однолітками.

Одним із важливих напрямків підтримки українських дітей у польських закладах освіти є допомога в подоланні мовних та комунікативних

труднощів. Додаткові заняття з польської мови, підтримка під час навчання та сприяння взаємодії з однолітками створюють умови для поступового включення дитини в освітнє середовище. Водночас психолого-педагогічна допомога дає можливість своєчасно виявляти труднощі адаптації та визначати необхідні форми підтримки.

Окреме місце у профілактиці соціальної дезадаптації може посідати позашкільна діяльність, яка створює додатковий простір для спілкування, спільної діяльності та встановлення позитивних соціальних зв'язків. Для дітей із досвідом вимушеної міграції участь у творчих, ігрових та комунікативних заходах може сприяти зниженню емоційної напруженості, розвитку навичок взаємодії та поступовому включенню в групу однолітків.

Особливого значення в умовах міграції набуває позашкільне середовище, оскільки воно створює додатковий простір для неформального спілкування, спільної діяльності та формування позитивних соціальних взаємин. На відміну від формальної навчальної взаємодії, позашкільна діяльність дає можливість дитині включатися у взаємодію з однолітками через творчі, ігрові та комунікативні форми, що може сприяти зниженню соціальної ізоляції, розвитку навичок співпраці та підтримці позитивного досвіду соціальної взаємодії.

З огляду на це важливим є практичне вивчення труднощів соціальної адаптації дітей та визначення можливостей їх профілактики в умовах позашкільної діяльності.

Для емпіричного вивчення показників, пов'язаних із ризиком соціальної дезадаптації, було проведено анкетування 25 учнів 3-4 класів. Анкета містила 25 тверджень, які стосувалися емоційної саморегуляції, поведінкового самоконтролю, дотримання правил, взаємодії з однолітками та соціальної поведінки. Учні оцінювали кожне твердження за трьома варіантами відповіді: «так», «іноді» та «ні». Отримані результати дали змогу визначити частоту окремих емоційних і поведінкових проявів, які можуть бути пов'язані з ризиком соціальної дезадаптації.

Аналіз результатів анкетування показав наявність у досліджуваній групі окремих труднощів, пов'язаних з емоційною саморегуляцією, поведінковим самоконтролем, дотриманням правил, виконанням завдань та взаємодією з однолітками. У 3 класі найвищі значення за часткою відповідей «так» або «іноді» зафіксовано за блоками самоконтролю та імпульсивності (81,3 %) та емоційної саморегуляції (77,3%). У 4 класі відповідні показники становили 66% та 60%. За блоком дотримання правил і виконання завдань показники становили 70,7% у 3 класі та 66% у 4 класі. Взаємодія з однолітками характеризувалася нижчим значеннями – 37,3% та 28% відповідно. За блоком соціально-емоційного реагування показники становили 68% у 3 класі та 66% у 4 класі.

Отримані результати свідчать про наявність у частини учнів труднощів емоційної саморегуляції, поведінкового самоконтролю та дотримання правил. Водночас виявлені показники не дають підстав стверджувати про наявність соціальної дезадаптації у конкретної дитини,

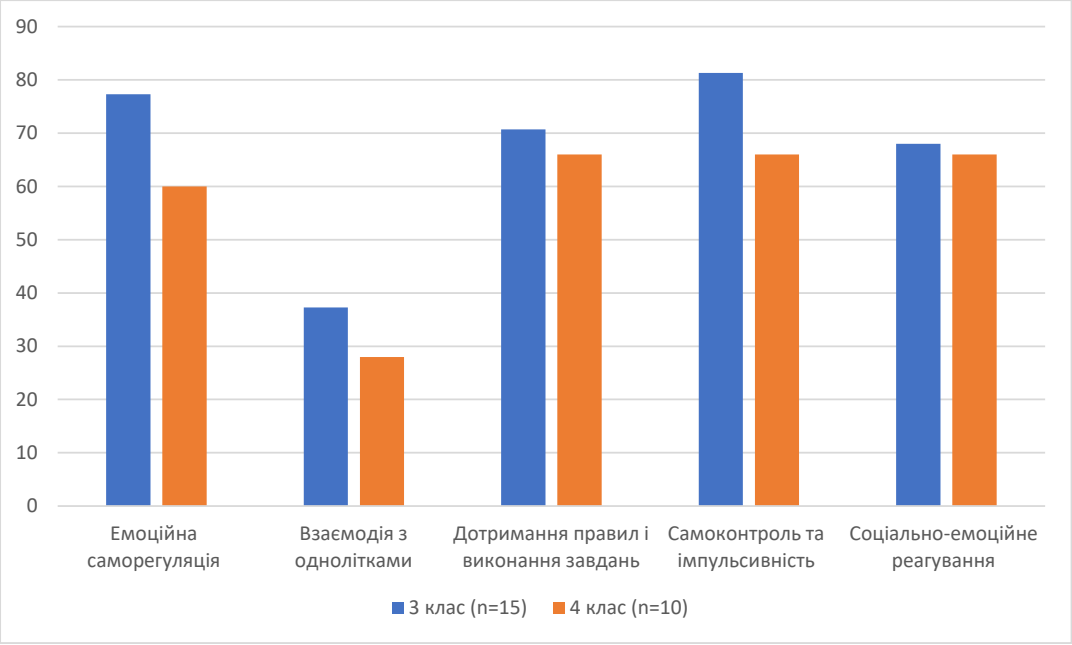

Рис. 1. Показники, пов'язані з ризиком соціальної дезадаптації, за результатами анкетування учнів 3–4 класів (N=25)

оскільки результати анкетування мають описовий характер. Вони були використані для визначення основних напрямів подальшої профілактичної роботи, зокрема розвитку емоційної саморегуляції, навичок самоконтролю, конструктивної взаємодії та позитивного досвіду спільної діяльності.

Виявлені під час анкетування труднощі стали орієнтирами для організації профілактичної роботи з українськими дітьми в умовах позашкільної діяльності у Польщі. Практична робота проводиться з грудня 2025 року на базі Centrum Kultury Ukraińskiej «Ukraïnoczka» та на момент проведення дослідження триває понад пів року. Заняття проводяться в різновікових групах дітей молодшого шкільного віку. Основним завданням роботи є створення емоційно безпечного середовища, підтримка позитивної взаємодії з однолітками, розвиток комунікативних навичок, емоційної саморегуляції, самоконтролю, співпраці та ініціативності.

У процесі роботи використовувалися різноманітні форми діяльності, зокрема арттерапія, казкотерапія, творчі майстерні, малювання, ліплення, спільне приготування простих страв, читання та обговорення казок, віршів і оповідань, рухливі та командні ігри, вправи на розвиток емоційного інтелекту, рефлексивні бесіди. Поєднання творчої, ігрової та комунікативної діяльності сприяло встановленню довірливих взаємин між дітьми, розвитку навичок співпраці, взаємодопомоги та конструктивного спілкування.

Зазначені форми діяльності добиралися з урахуванням виявлених труднощів дітей. Творчі та арттерапевтичні заняття використовувалися для емоційного самовираження та розвитку навичок емоційного самоконтролю; рухливі та командні ігри – для формування навичок співпраці, дотримання правил і конструктивної взаємодії; спільне приготування простих страв і творчі майстерні – для розвитку взаємодопомоги та досвіду спільної діяльності; читання й обговорення творів – для розвитку комунікативних навичок і здатності висловлювати власні думки; рефлексивні бесіди – для усвідомлення власних емоцій та особливостей поведінки.

Невід'ємною складовою профілактичної роботи була взаємодія з батьками. Вона включала індивідуальні консультації, обговорення особливостей розвитку дітей, надання рекомендацій щодо підтримки позитивної поведінки вдома та залучення сімей до окремих заходів. Така співпраця забезпечувала узгодженість підходів до підтримки дитини та сприяла її соціальній адаптації.

Педагогічне спостереження за учасниками занять упродовж періоду практичної роботи дало змогу відзначити позитивні зміни у відкритості дітей до взаємодії, участі у групових завданнях, ініціативності та взаємопідтримці. Окремі діти, які на початку роботи демонстрували сором'язливість або уникали спілкування, поступово активніше долучалися до спільної діяльності та висловлювали власні думки.

Висновки. Теоретичний аналіз наукових підходів дав змогу уточнити зміст поняття «соціальна дезадаптація» як стану утрудненого пристосування дитини до соціального й освітнього середовища, що може проявлятися у труднощах комунікації, емоційної саморегуляції, взаємодії з однолітками, дотриманні соціальних норм та включенні у спільну діяльність. В умовах вимушеної міграції визначено основні чинники ризику соціальної дезадаптації: зміна соціального й освітнього середовища, послаблення усталених соціальних взаємин, мовні та комунікативні труднощі, необхідність формування нових зв'язків, а також емоційна напруженість. Обґрунтовано, що профілактика має передбачати створення емоційно безпечного середовища, підтримку позитивної взаємодії з однолітками, психолого-педагогічний супровід, взаємодію з родиною та залучення дитини до спільної діяльності.

Емпіричне вивчення показників, пов'язаних із ризиком соціальної дезадаптації, проведене серед учнів 3-4 класів, засвідчило, що найбільш вираженими у досліджуваній групі є труднощі самоконтролю та імпульсивності, емоційної саморегуляції, а також дотримання правил і виконання завдань. Отримані результати використано для визначення основних напрямів профілактичної роботи з дітьми.

Аналіз практичної роботи з українськими дітьми у польському середовищі показав доцільність використання позашкільної діяльності як додаткового простору профілактики соціальної дезадаптації. Поєднання творчих, ігрових, комунікативних та рефлексивних форм роботи сприяло створенню умов для розвитку емоційної саморегуляції, співпраці та позитивних взаємин з однолітками. Педагогічні спостереження засвідчили позитивну динаміку участі окремих дітей у спільній діяльності, їхньої відкритості до взаємодії та ініціативності.

Таким чином, профілактика соціальної дезадаптації молодших школярів в умовах вимушеної міграції потребує комплексного психолого-педагогічного підходу, що поєднує раннє виявлення труднощів, створення безпечного середовища, підтримку соціальної взаємодії, співпрацю із сім'єю та використання можливостей позашкільної діяльності.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у більш детальному вивченні чинників ризику та проявів соціальної дезадаптації українських дітей в умовах вимушеної міграції, а також у визначенні й удосконаленні ефективних форм її профілактики з урахуванням їхніх соціальних, емоційних та освітніх потреб.

ЛІТЕРАТРА:

1. Chańko-Kraszewska A. E-profilaktyka w szkole wiejskiej na przykładzie programu „Edu_ akcja Enter" zapobiegającemu zachowaniom ryzykownym wśród uczniów. Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze. 2022. T. 607, nr 2. S. 21–31. DOI: 10.5604/01.3001.0015.7744.

2. Kmiecik-Jusięga K. Profilaktyka społeczna w pedagogicznych przestrzeniach środowiska lokalnego. Kraków : Wydawnictwo Naukowe Akademii Ignatianum w Krakowie, 2022. 347 s.

3. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie zasad organizacji i udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach. Dz.U. 2017 poz. 1591.

4. Szempruch J. Profilaktyka zachowań ryzykownych młodzieży – konteksty społeczne, szkolne i formalnoprawne. Resocjalizacja Polska. 2021. Nr 22. S. 45–59. DOI: 10.22432/pjsr.2021.22.04.

5. Асєєва Ю. О., Брюханова Я. В. Соціальна турбулентність як фактор дестабілізації психоемоційного стану студентів. Вісник Міжнародного економіко-гуманітарного університету імені Академіка Степана Дем'янчука. Серія: Педагогіка та психологія. 2025. № 3. С. 9–15. DOI: 10.32782/3041-2021/2025-3-1.

6. Гога Н. П., Паненко І. О. Вплив стану «психологічної турбулентності» на формування уявлення про професійний успіх школярів та студентів. Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору. 2020. Вип. 87. С. 100–111. DOI: 10.38014/osvita.2020.87.10.

7. Семененко О. В., Семененко Л. М., Водчиць О. П., Ярмольчик М., Петренко С., Поливода М. Психолого-педагогічна підтримка дітей і молоді в умовах воєнного стану. Фокус: емоційне відновлення, безпека в освіті, адаптація до змін. Social Development & Security. 2025. Т. 15, № 2. С. 327–335. DOI: 10.33445/sds.2025.15.2.25.

8. Ходотаєв А. А., Кононенко А. О. Соціально-психологічні чинники становлення девіації в соціальному середовищі. Габітус. 2023. Вип. 54. С. 229–233. DOI: 10.32782/2663-5208.2023.54.44.

REFERENCES:

1. Chańko-Kraszewska, A. (2022). E-profilaktyka w szkole wiejskiej na przykładzie programu „Edu_akcja Enter" zapobiegającemu zachowaniom ryzykownym wśród uczniów [E-prevention in a rural school using the "Edu_akcja Enter" program to prevent risky behaviors among pupils]. Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze, 607(2), 21–31. https://doi.org/10.5604/01.3001.0015.7744

2. Kmiecik-Jusięga, K. (2022). Profilaktyka społeczna w pedagogicznych przestrzeniach środowiska lokalnego [Social prevention in pedagogical spaces of the local environment]. Kraków: Wydawnictwo Naukowe Akademii Ignatianum w Krakowie. 347 p.

3. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie zasad organizacji i udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach [Regulation of the Minister of National Education of 9 August 2017 on the organization and provision of psychological and pedagogical assistance in public kindergartens, schools and institutions]. Dz.U. 2017 poz. 1591.

4. Szempruch, J. (2021). Profilaktyka zachowań ryzykownych młodzieży – konteksty społeczne, szkolne i formalnoprawne [Prevention of risky behaviors among youth – social, school and legal contexts]. Resocjalizacja Polska, 22, 45–59. https://doi.org/10.22432/rp.388

5. Asieieva, Y. O., & Briukhanova, Y. V. (2025). Sotsialna turbulentnist yak faktor destabilizatsii psykhoemotsiinoho stanu studentiv [Social turbulence as a factor of destabilization of students' psycho-emotional state]. Visnyk Mizhnarodnoho ekonomiko-humanitarnoho universytetu imeni Akademika Stepana Demianchuka. Seriia: Pedahohika ta psykholohiia, (3), 9–15. https://doi.org/10.32782/3041-2021/2025-3-1

6. Hoha, N. P., & Panenko, I. O. (2020). Vplyv stanu «psykholohichnoi turbulentnosti» na formuvannia uiavlennia pro profesiinyi uspikh shkoliariv ta studentiv [The influence of psychological turbulence on the formation of perceptions of professional success among schoolchildren and students]. Vyshcha osvita Ukrainy u konteksti intehratsii do yevropeiskoho osvitnoho prostoru, 87, 100–111. https://doi.org/10.38014/osvita.2020.87.10

7. Semenenko, O., Semenenko, L., Vodchyts, O., Yarmolchyk, M., Petrenko, S., & Polyvoda, M. (2025). Psychological and Pedagogical Support for Children and Youth in Martial Law. Focus: Emotional Recovery, Safety in Education, Adaptation to Change. Social Development and Security, 15(2), 327–335. https://doi.org/10.33445/sds.2025.15.2.25

8. Khodotaiev, A. A., & Kononenko, A. O. (2023). Sotsialno-psykholohichni chynnyky stanovlennia deviatsii v sotsialnomu seredovyshchi [Socio-psychological factors in the development of deviance in the social environment]. Habitus, 54, 229–233. https://doi.org/10.32782/2663-5208.2023.54.44

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

Дата першого надходження статті до видання: 03.08.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 02.09.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: